

ΠΡΟΒΛΕΥΣΙΣ, ΕΚΤΑΣΙΣ
ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΗΣ ΑΜΑΡΤΙΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΦΗΤΑΣ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ*

Υ Π Ο
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Ν. ΣΙΜΩΤΑ
Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

Ὁ «μέγας»¹ προφήτης Ἴσαϊας διαπιστώνει καὶ διακηρύσσει, ὅτι ἡ ἀμαρτία ἀποτελεῖ καθολικὸν φαινόμενον ἐν τῷ κόσμῳ². Ὁμιλῶν δὲ οὕτω δὲν ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν ἐλάφρυνσιν τῆς θέσεως τοῦ ἀμαρτάνοντος, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν εὐθύνην του διὰ τὴν διάπραξιν τῆς ἀμαρτίας, διότι διαβλέπει ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἐν προκειμένῳ ἀναμφισβήτητον εὐθύνην τοῦ ἀνθρώπου, ἀντιδρῶντος εἰς τὴν ἀποδοχὴν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν θεῶν ἐντολῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν τάσιν τοῦ τελευταίου νὰ παραμείνῃ ἀνεξάρτητος ἐναντι τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ βλέπῃ τὸ θεῖον θέλημα ὡς ξένην κυριαρχίαν ἐπ' αὐτόν³. Ἐν τοσοῦτῳ πιστεύει ὅτι ἐνίοτε ἡ ἀμαρτία ἐπιτρέπεται ὑπ' Αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ὑπὸ τοῦ Ὁποίου μάλιστα καὶ προκαλεῖται. Τὸ γεγονός τοῦτο τοῦ δίδει καὶ τὴν ἀφορμὴν νὰ διαμαρτυρηθῇ ἐμμέσως καὶ νὰ ἐκφράσῃ τὸ παράπονον, ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ἀφήνει τὸν ἄνθρωπον νὰ παρασύρεται ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας καὶ νὰ μακρύνεται ἀπ' Αὐτοῦ⁴. Κατὰ παρόμοιον τρόπον ἐκφράζεται ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ καὶ ὁ Ἰεζεκιήλ⁵. Ἄλλ' εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας πρόκειται, ἀσφαλῶς, περὶ παραχωρήσεως τοῦ Θεοῦ πρὸς διάπραξιν τοῦ κακοῦ, τῆς ἀμαρτίας, ὑπὸ τοῦ ἐπιρρεποῦς εἰς τοῦτο ἄν-

* Τὰ χρησιμοποιούμενα ἐνταῦθα κείμενα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης παρατίθενται ἐκ τῆς Μεταφράσεως τῶν Ο' καὶ κυρίως ἐκ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Α. Rahlfs. Ὅπου ὑπάρχει εἰδικὸς λόγος, ἀφορῶν εἰς τὴν ἔννοιαν αὐτῶν, γίνεται ἀναφορὰ καὶ εἰς τὸ μασσωριτικὸν βραββαϊκόν.

1. Βλ. Σοφ. Σειρ. 48,22.

2. «Πάντες ὡς πρόβατα ἐπλανήθημεν, ἄνθρωπος τῇ ὁδῷ αὐτοῦ ἐπλανήθη· καὶ Κύριος παρέδωκεν αὐτὸν ταῖς ἀμαρτίαις ἡμῶν» (Ἰσ. 53,6).

3. Βλ. K. M a r t i, Geschichte der israelitischen Religion, 5. Aufl. von A. Kayser's Theologie des Alten Testaments, Strassburg, 1907, σελ. 197.

4. «Τί ἐπλάνησας ἡμᾶς, Κύριε, ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου, ἐσκήρυνας ἡμῶν τὰς καρδίας τοῦ μὴ φοβεῖσθαί σε;» (Ἰσ. 63,17).

5. «Καὶ ὁ προφήτης ἐὰν πλανηθῇ καὶ λαλήσῃ, ἐγὼ Κύριος πεπλάνηκα τὸν προφήτην ἐκεῖνον καὶ ἐκτενῶ τὴν χειρὰ μου ἐπ' αὐτὸν καὶ ἀφανιῶ αὐτὸν ἐκ μέσου τοῦ λαοῦ μου Ἰσραήλ» (Ἰεζ. 14,9. Πρβλ. καὶ 20,25. 24,8).

θρώπου. Ὅπως δὲ ὁ Ἰεζεκιήλ, ἀναφερόμενος εἰς τὴν προέλευσιν καὶ τὰ αἷτια τῆς ἁμαρτίας, θεωρεῖ ὅτι αὕτη δὲν πρέπει νὰ ἀποδίδεται εἰς τὴν ἔλλειψιν τῆς θείας Χάριτος⁶, ἀλλ' εἰς τὴν κακὴν θέλησιν τοῦ ἀνθρώπου⁷. Διὰ τοῦτο, ἀνατέμνων τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν, εὐρίσκει ἐντὸς αὐτῆς ἐδρευούσαν τὴν ἁμαρτίαν καὶ διαπιστώνει ὅτι τὰ αἷτια αὐτῆς δὲν εἶναι μόνον ἐξωτερικά, ἀποδίδων οὕτω ταῦτα εἰς τὴν σκληρὰν καὶ λιθίνην πνευματικῶς καὶ ἠθικῶς καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου⁸. Ὡσαύτως θεωρεῖ ὅτι ὁ ἄνθρωπος παρασύρεται καὶ ἔλκεται πολλάκις πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἐλλείψει ἠθικῆς διαπαιδαγωγήσεως καὶ φροντίδος ἐκ μέρους τῶν ἐντεταλμένων πρὸς τοῦτο ποιμένων τῶν ψυχῶν⁹. Ἐξ ἄλλου ὁ Ὡσηέ, ὅστις μετὰ συγκινητικῆς ἀγάπης παρακολουθεῖ τὴν ζωὴν τοῦ Ἰσραήλ, διαπιστώνει ὅτι ὁ ταλαίπωρος οὗτος λαὸς δοκιμάζεται ὑπὸ τινος ἀσταθείας, προκαλοῦσης εἰς αὐτὸν μίαν ἀκάθεκτον ροπὴν καὶ τάσιν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, ἀφοῦ ἢ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη του δὲν εἶναι σταθερά, ἀλλὰ παρέρχεται καὶ συντόμως διαλύεται ὡς πρωινὸν νέφος¹⁰. Ἡ τοιαύτη ἀστάθεια τοῦ λαοῦ εἶναι ἐκείνη, ἣ ὁποία δίδει καὶ τὴν ἀφορμὴν εἰς τὸν προφήτην νὰ ἐξωτερικεύσῃ σχετικὰ παρὰ πονά του πρὸς αὐτόν.

Ἐκ τινος ρήσεως τοῦ Ἱερεμίου καθίσταται σαφές, ὅτι σπουδαῖον αἷτιον τὸ ὁποῖον ὀδηγεῖ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν εἶναι ἡ κακὴ χρῆσις τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου¹¹. Ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος τυγχάνει ἐλεύθερος, ἔπεται ὅτι ἐπιλέγει ἐξ ἰδίας προαιρέσεως τὴν ἁμαρτίαν, τὸ κακὸν ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῦ. Ὁ αὐτὸς ὅμως προφήτης, ἀκολουθῶν τρόπον τινὰ τὸν Ἡσαΐαν¹², διαπιστώνει ἀλλαχοῦ, ὅτι ἐνίοτε καὶ ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει νὰ ὑποκύψῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν ἁμαρ-

6. Βλ. καὶ P. Heinisch, *Theologie des Alten Testaments*, Bonn, 1940, σελ. 219.

7. «Ἄνθ' ὧν ἐμαίλου σύ· καὶ τί ἐὰν μὴ καθαρισθῆς ἔτι, ἕως οὗ ἐμπλήσω τὸν θυμὸν μου;» (Ἰεζ. 24,13). Τὸ κείμενον εἶναι ἀσαφές πως ἐνταῦθα. Τὸ ἀντίστοιχον μασωριτικὸν ἑβραϊκὸν ἔχει ὡς ἐξῆς περίπου· «Ἡθέλησα νὰ σὲ καθάρσω ἀπὸ τὸν ρύπον σου, ἀλλὰ δὲν ἐκαθαρίσθης· δι' αὐτὸ δὲν θὰ καθαρισθῆς πλέον μέχρις ὅτου ἱκανοποιήσω τὸν θυμὸν μου ἐναντίον σου».

8. «Καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν καινὴν καὶ πνεῦμα καινὸν δώσω ἐν ὑμῖν καὶ ἀφελῶ τὴν καρδίαν τὴν λιθίνην ἐκ τῆς σαρκὸς ὑμῶν καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν σαρκίνην» (Ἰεζ. 36,26. Πρβλ. καὶ σγ. 27 ἐξ.).

9. «Καὶ διεσπάρη τὰ πρόβατά μου διὰ τὸ μὴ εἶναι ποιμένας καὶ ἐγενήθη εἰς κατὰβρωμα πᾶσι τοῖς θηρίοις τοῦ ἀγροῦ· καὶ διεσπάρη μου τὰ πρόβατα ἐν παντὶ ὄρει καὶ ἐπὶ πᾶν βουνὸν ὑψηλὸν καὶ ἐπὶ προσώπου πάσης τῆς γῆς διεσπάρη, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐκζητῶν οὐδὲ ὁ ἀποστρέφων» (Ἰεζ. 34,5-6).

10. «Τί σοι ποιήσω, Ἐφραΐμ; τί σοι ποιήσω, Ἰούδα; τὸ δὲ ἔλεος ὑμῶν ὡς νεφέλη πρωινή καὶ ὡς δρόσος ὀρθρινὴ πορευομένη» (Ὡσηέ 6,4).

11. «Γάδε λέγει Κύριος· ἰδοὺ ἐγὼ δέδωκα πρὸ προσώπου ὑμῶν τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θανάτου» (Ἱερ. 21,8).

12. Βλ. ἀνωτέρω, ὑποσημειώσιν 4.

τίαν και νά ταλαιπωρηθῆ¹³. Κατὰ τὸν Μαλαχίαν αἰτία πολλῶν ἁμαρτιῶν εἶναι ἡ ἔλλειψις φόβου Θεοῦ. Οἱ διαπράττοντες μίαν σειρὰν κατονομαζομένων ἐφ' ἁμαρτιῶν πράξεων χαρακτηρίζονται ὑπ' αὐτοῦ ὡς παντελῶς στερούμενοι τοῦ τοιοῦτου φόβου¹⁴. Οὕτως ὑποδεικνύεται ἐμμέσως ὑπ' αὐτοῦ ἡ πηγή τῆς ἁμαρτίας¹⁵.

Σπουδαίαν ἀφορμὴν πρὸς περιφρόνησιν τῶν θείων ἐντολῶν και πρὸς διάπραξιν τῆς ἁμαρτίας δημιουργοῦν, κατὰ τὸν Ἰεζεκιήλ, ἡ ἀφθονία τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν, ἡ πλησμονή, ὁ πλοῦτος και ἡ ἐν γένει εὐημερία¹⁶. Παρόμοιον τι πιστεύεται και ὑπὸ τοῦ Ἡσαΐου¹⁷, ὡς ἐπίσης και ὑπὸ τοῦ Ἰερεμίου¹⁸ και τοῦ Σοφονίου¹⁹. Διὰ τοῦτο και ἐφιστᾶται ἡ προσοχή τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ἐπὶ τοῦ τοιοῦτου κινδύνου. Ἐξ ἄλλου ὡς ἐν τῶν σπουδαιότερων αἰτίων τῆς ἁμαρτίας θεωρεῖ ὁ Ἰερεμίας τὴν ἀγνοίαν τῶν θείων ἐντολῶν²⁰. Διὰ τοῦτο ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸν νά μὴ κρίνῃ τοὺς ἀγνοοῦντας, τοὺς ὁποίους θεωρεῖ δυστυχεῖς, ἀφοῦ δὲν εἶχον τὴν εὐτυχίαν νά γνωρίσουν τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου. Προφανῶς βλέπει αὐτοὺς ὡς εἰς ὑποδεστέραν βαθμίδα κοινωνικῶς και πνευματικῶς ἰσταμένους, ἐφ' ὅσον παρεκτρέπονται χωρὶς νά ἔχουν συνείδησιν τῆς σημασίας και τῶν ἐπιπτώσεων τῶν παρεκτροπῶν των. Ἐν τούτῳ δύναται τις νά διακρίνῃ μίαν ἐρευνητικὴν και ἀνατομικὴν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἱκανότητα εἰς τὸν Ἰερεμίαν, ὡς ἐπίσης και μίαν ἐπεικῆ διάθεσιν ἔναντι τῶν πραγματικῶς ἐν ἀγνοίᾳ διατελούντων ἁμαρτωλῶν, τοὺς ὁποίους ὁ εὐαίσθητος οὗτος προφήτης βλέπει μετὰ συμπαθείας και οἴκτου. Ἀλλὰ και ὁ Ἰεζεκιήλ γνωρίζει ὅτι ἡ ἁμαρτία διαπράττεται ἐνίοτε ἐξ ἀγνοίας και διὰ τοῦτο ὁμιλεῖ και περὶ σχετικῆς ἐξιλεώσεως²¹.

13. «Διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος· ἰδοὺ ἐγὼ δίδωμι ἐπὶ τὸν λαὸν τοῦτον ἀσθένειαν, και ἀσθενήσουσιν ἐν αὐτῇ πατέρες και υἱοὶ ἅμα, γείτοναι και ὁ πλησίον αὐτοῦ ἀπολοῦνται» (Ἰερ. 6,21. Πρβλ. και Ἡσ. 63,17 και Ἰεζ. 14,9. 20,25. 24,8).

14. «Και προσάξω πρὸς ὑμᾶς ἐν κρίσει και ἔσομαι μάρτυς ταχὺς ἐπὶ τὰς φαρμακοὺς και ἐπὶ τὰς μοιχαλίδας και ἐπὶ τοὺς ὁμνούντας τῷ ὀνόματί μου ἐπὶ ψεύδει και ἐπὶ τοὺς ἀποστεροῦντας μισθὸν μισθωτοῦ και τοὺς καταδυναστεύοντας χήραν και κονδυλίζοντας ὄρφανούς και τοὺς ἐκκλίνοντας κρίσιν προσηλύτου και τοὺς μὴ φοβουμένους με, λέγει Κύριος Παντοκράτωρ» (Μαλ. 3,5).

15. Πρβλ. και Β. Βέλλα, Ἀγγαῖος, Ζαχαρίας, Μαλαχίας, Ἀθῆναι, 1950, σελ. 179.

16. «Πλὴν τοῦτο τὸ ἀνόμημα Σοδόμων τῆς ἀδελφῆς σου, ὑπερφηφάνια· ἐν πλησμονῇ ἄρτων και ἐν εὐθηνίᾳ οἴνου ἐσπατάλων αὐτῆ και αἱ θυγατέρες αὐτῆς» (Ἰεζ. 16,49).

17. Βλ. Ἡσ. 32,9· 11 ἰδίᾳ κατὰ τὸ ἑβραϊκόν.

18. Βλ. Ἰερ. 22,21 ἰδίᾳ κατὰ τὸ ἑβραϊκόν.

19. Σοφον. 1,2 ἰδίᾳ κατὰ τὸ ἑβραϊκόν.

20. «Και ἐγὼ εἶπα· ἴσως πτωχοὶ εἰσιν, διότι οὐκ ἐδυνάσθησαν, ὅτι οὐκ ἔγνωσαν ὁδὸν Κυρίου και κρίσιν Θεοῦ» (Ἰερ. 5,4. Πρβλ. και 8,7).

21. «Και οὕτως ποιήσεις ἐν τῷ ἐβδόμῳ μηνί, μιᾶ τοῦ μηνός, λήψη παρ' ἐκάστου ἀπόμοιραν και ἐξιλάσεσθε τὸν οἶκον» (Ἰεζ. 45,20).

Ὁ Ἱερεμίας, παρατηρῶν τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὴ τὴν διαφθορὰν καὶ τὴν ἐξαχρείωσιν τῆς καρδίας του, πιστεύει ὅτι οὗτος ἀναποτρέπτως καὶ ἐκ νεότητος αὐτοῦ ρέπει πρὸς τὴν ἄμαρτίαν, ἡ ὁποία πηγάζει ἐκ τῆς ἠθικῶς νοσοῦσης καρδίας του²². Ὡσαύτως ὡς πηγὴν καὶ αἰτίαν τῆς ἄμαρτίας βλέπει καὶ τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἀγαθοποιεῖαν καὶ ἠθικὴν αὐτοῦ τελείωσιν²³. Ἀλλαχοῦ θεωρεῖ οὗτος ρίζαν καὶ πηγὴν τῆς ἄμαρτίας τὴν κακὴν ἐπιθυμίαν, τοὺς πονηροὺς διαλογισμοὺς, οἱ ὅποιοι ἐδρεύουν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὀδηγοῦν αὐτὸν εἰς πράξεις συντελούσας εἰς τὴν ἀπομάκρυνσίν του ἐκ τοῦ Θεοῦ²⁴. Οὕτως, ὁ κατὰ τῆς ἄμαρτίας ἀγὼν, ἔνεκα τοῦ ὅτι διεξάγεται ἐν αὐτῷ τῷ ἀνθρώπῳ, εἶναι, ὡς δύναται τις νὰ ἀντιληφθῆ, δυσχερέστατος²⁵. Παρομοίως πρὸς τὰς ἐν προκειμένῳ ιδέαις τοῦ Ἱερεμίου ἔχει καὶ ὁ Ἡσαΐας, ὅστις σχετίζει πρὸς διαπραττομένας ἀδικίας τὴν οὐχὶ ἀγνήν ἀνθρωπίνην ἐπιθυμίαν, τὴν ὁποίαν ἀντιμετωπίζει ὡς ἄμαρτίαν ἢ ὡς πηγὴν αὐτῆς²⁶. Τοιοῦτὸ τι διαπιστοῦται καὶ παρὰ τῷ Μιχαῖα²⁷. Τὸ γεγονός δὲ ὅτι ἡ κακὴ ἐπιθυμία χαρακτηρίζει αὐτὴν ταύτην τὴν φύσιν τῆς ἄμαρτίας, φανερώνει ὅτι εἶναι τόσον βασικῆς σημασίας διὰ τοὺς προφῆτας, ὥστε βλέπουν αὐτὴν ὡς πραγματικὴν ἄμαρτίαν καὶ οὐχὶ μόνον ὡς πηγὴν καὶ αἰτίαν αὐτῆς. Ἐνταῦθα παρουσιάζεται ὡς αἰτία τῆς ἄμαρτίας, ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ὁ ἔχων τὴν κακὴν ἐπιθυμίαν ἀνθρώπος ὠθεῖται ἐξ αὐτῆς εἰς ἠθικὴν πτώσιν. Ὁ Μαλαχίας τονίζει ὅτι πολλάκις ἡ πονηρὰ σκέψις ὀδηγεῖ εἰς τὸ κακόν, καὶ διὰ τοῦτο συνιστᾷ εἰς τὸν ἀνθρώπον τὸν ἔλεγχον τῶν σκέψεων καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν του²⁸. Εἶναι φανερόν, ὅτι ἐνίοτε οἱ προφῆται ταυτίζουν τὴν ἄμαρτίαν πρὸς τὰ αἰτία καὶ τὴν ρίζαν αὐτῆς, θεωροῦντες ταῦτα ἐξ ἴσου πρὸς αὐτὴν σοβαρὰ καὶ ἐπικίνδυνα. Διὰ τοῦτο, προφανῶς, ζητοῦν νὰ καθαρίσουν τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν ἐκ τῶν κακῶν αὐτῆς ροπῶν καὶ κλίσεων, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν ρίζαν καὶ τὴν πηγὴν τῆς ἄμαρτίας. Οὕτως εἰσχωροῦν βαθύτερον ἐντὸς τῆς ἀνθρωπίνης

22. «Βαθεῖα ἡ καρδία παρὰ πάντα, καὶ ἀνθρωπὸς ἐστίν· καὶ τίς γνῶσεται αὐτόν;» (Ἱερ. 17,9). Τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον ὁμιλεῖ περὶ καρδίας πονηρᾶς καὶ διεφθαρμένης.

23. «Οἱ ἡγούμενοι τοῦ λαοῦ μου ἐμὲ οὐκ ᾔδεισαν, υἱοὶ ἄφρονές εἰσι καὶ οὐ συνετοί· σοφοὶ εἰσι τοῦ κακοποιῆσαι, τὸ δὲ καλῶς ποιῆσαι οὐκ ἐπέγνωσαν» (Ἱερ. 4,22).

24. «Ἀπόπλυε ἀπὸ κακίας τὴν καρδίαν σου, Ἱερουσαλήμ, ἵνα σωθῆς· ἕως πότε ὑπάρξουσιν ἐν σοὶ διαλογισμοὶ πόνων σου;» (Ἱερ. 4,14).

25. Πρβλ. καὶ Β. Βέλλα, Ὁρθοσκευτικαὶ προσωπικότητες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τ. Β', ἐκδ. 2α, Ἀθήναι, 1963, σελ. 81.

26. «Αἰσχυνθήσονται ἐπὶ τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν, ἃ αὐτοὶ ἠβούλοντο, καὶ ἐπρσχύνθησαν ἐπὶ τοῖς κήποις αὐτῶν, ἃ ἐπεθύμησαν» (Ἡσ. 1,29).

27. «Καὶ ἐπεθύμουν ἀγροὺς καὶ διήρπαζον ὄρφανοὺς καὶ οἰκοὺς κατεδυνάστευον καὶ διήρπαζον ἀνδρα καὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἀνδρα καὶ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ» (Μιχ. 2,2).

28. «Ἐὰν μισήσας ἐξαποστείλης, λέγει Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ καλύψει ἀσέβεια ἐπὶ τὰ ἐνθυμήματά σου, λέγει Κύριος Παντοκράτωρ, καὶ φυλάξασθε ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν καὶ οὐ μὴ ἐγκαταλίπητε» (Μαλ. 2,16).

ψυχῆς, ζητοῦντες νὰ θεραπεύσουν αὐτὴν ἐκ τῆς νόσου, ἐκ τῆς ὁποίας μαστί-
ζεται αὕτη καὶ εὐρίσκεται ἐν ἡθικῶ κινδύνῳ.

* * *

Ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν τῆς ἁμαρτίας, παρατηροῦμεν ὅτι αὕτη εἶναι, κατὰ τοὺς προφήτας, ἐκπληκτικῶς μεγάλη, τοσοῦτω μᾶλλον καθ' ὅσον ἡ ὑπαρ-
ξίς της διαπιστοῦται πανταχοῦ, ἀποτελοῦσα καθολικὸν φαινόμενον. Τὴν καθολι-
κότητα αὐτῆς, ἐκτὸς τοῦ ἐπὶ τοῦ προκειμένου μνημονευθέντος Ἡσαίου²⁹,
διαπιστώνει καὶ ὁ Ἱερεμίας, ὅστις διακηρύσσει ὅτι ἡ καρδία τοῦ ἀνθρώπου
εἶναι λίαν διεφθαρμένη³⁰. Ὁ προφήτης δ' οὗτος διαπιστώνει ἐπίσης, ὅτι ἡ
ἁμαρτία κυριεῖ τοῦ ἀνθρώπου ἤδη ἀπὸ τῶν νεανικῶν του χρόνων³¹, ἐξου-
σιάζουσα καὶ παρασύρουσα ὅλους γενικῶς τοὺς ἀνθρώπους, πάσης ἡλικίας καὶ
κατηγορίας³². Περὶ αὐτῶν ἄλλως τε γίνεται σαφὴς ὑπαινιγμὸς εἰς τὴν Γένεσιν,
ἐνθα ρητῶς ἀναφέρεται, ὅτι ἀέγκειται ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπιμελῶς ἐπὶ
τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος αὐτοῦ³³. Ἐκ τούτων γίνεται φανερόν, ὅτι ἡ ἁμαρτία,
ὡς ἐμφανίζεται ὑπὸ τὴν καθολικὴν αὐτὴν μορφήν της ἐν τῷ κόσμῳ, ἀποτε-
λεῖ οὐχὶ ἀπλῶς ἡθικόν τι ἀλλὰ σπουδαῖον θρησκευτικὸν πρόβλημα³⁴. Ἐν προ-
κειμένῳ ὁ Ἱεζεκιὴλ ὀρθῶς παρατηρεῖ, ὅτι κατ' ἐξαιρέσιν δύνανται νὰ ὑπάρ-
ξουν ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι νὰ μὴ ἐνταχθοῦν εἰς αὐτὸν τὸν γενικὸν κανόνα τῆς
ἁμαρτίας καὶ τῆς φθορᾶς³⁵.

Ἡ ἐκ τῆς ἁμαρτίας διαφθορὰ τῆς καρδίας, περὶ ἧς (διαφθορᾶς) ἐγέ-
νετο ἤδη λόγος, θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ Ἱερεμίου ἐπεκτεινομένη ἐφ' ὅλην τῆς ἀν-
θρωπίνης ὑπάρξεως. Τοῦτο δύναται τις νὰ ἐξηγήσῃ ἐκ τῆς ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ
ἐπικρατούσης ἀντιλήψεως, καθ' ἣν ἡ καρδία ἀποτελεῖ τὴν ἔδραν τῆς ψυχῆς³⁶.

29. Βλ. ἀνωτέρω, ὑποσημείωσιν 2.

30. Βλ. ἀνωτέρω, ὑποσημείωσιν 22.

31. «Ἐκοιμήθημεν ἐν τῇ αἰσχύνῃ ἡμῶν, καὶ ἐπεκάλυψεν ἡμᾶς ἡ ἀτιμία ἡμῶν, διότι
ἐναντι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἡμάρτομεν ἡμεῖς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν ἀπὸ νεότητος ἡμῶν ἕως τῆς
ἡμέρας ταύτης καὶ οὐχ ὑπηκούσαμεν τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν» (Ἱερ. 3,25).

32. «Ἀπὸ μικροῦ αὐτῶν καὶ ἕως μεγάλου πάντες συνετελέσαντο ἄνομα, ἀπὸ ἱερέως
καὶ ἕως ψευδοπροφήτου πάντες ἐποίησαν ψευδῆ» (Ἱερ. 6,13. Πρβλ. καὶ στχ. 28).

33. Γεν. 8,21. Πρβλ. καὶ 6,5.

34. Πρβλ. καὶ R. S t o r r, Die Frömmigkeit im Alten Testament, Rottenburg/
N, 1928, σελ. 232.

35. «Καὶ ἐὰν ὧσιν οἱ τρεῖς ἄνδρες οὗτοι ἐν μέσῳ αὐτῆς, Νῶε καὶ Δανιὴλ καὶ Ἰώβ,
αὗτοι ἐν τῇ δικαιοσύνῃ αὐτῶν σωθήσονται» (Ἱεζ. 14,14. Βλ. παρόμοια καὶ ἐν Ἱερ. 15,1.
Σημειωτέον ὅτι δὲν εἶναι ἀπολύτως βέβαιον, ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τοῦ ὄνματος τοῦ
γνωστοῦ προφήτου Δανιὴλ).

36. Πολλαχοῦ τῆς Π. Διαθήκης μέλη τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ μάλιστα ἐσωτε-
ρικὰ αὐτοῦ ὄργανα ἐμφανίζονται ὡς σωματικοὶ φορεῖς καὶ ἔδραι τῆς ψυχῆς. Βλ. περὶ αὐτοῦ
ἐν Ν. Μ π ρ α τ σ ι ῶ τ ο υ, Ἡ θέσις τοῦ ἀτόμου ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, ἐν «Θεολογία»
36 (1965), σελ. 451 ἐξ.

Εἶναι χαρακτηριστικόν, ὅτι ὁ Ἱερεμίας ἐντοπίζει τὴν ἐκκόλαψιν τῆς ἁμαρτίας εἰς τὴν καρδίαν³⁷. Καὶ δι' αὐτὸ συνιστᾷ πρῶτον τὸν καθαρισμόν αὐτῆς, μετὰ τὸν ὁποῖον θὰ καταστῇ δυνατὸς ὁ γενικώτερος ἐξαγνισμὸς τοῦ ἀνθρώπου³⁸. Καὶ λέγει περαιτέρω, ὅτι ὅταν μεταβληθῇ ἡ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ κατάστασις ἐν τῷ Ἰσραήλ, θὰ χαραχθῇ ὁ τέλειος νόμος ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ λαοῦ³⁹. Παραμοίως καὶ ὁ Ἱεζεκιήλ ὁμιλεῖ περὶ καρδίας καινῆς κατὰ τοὺς ἐσχάτους καιροὺς⁴⁰. Οὕτως ἡ καρδία διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλον εἰς τὴν διαδικασίαν ἐπιστροφῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ἀνάλογον δὲ ρόλον διαδραματίζει αὕτη, ἀντιθέτως, καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ἐπιδεινώσεως τῆς ἠθικῆς καταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου, προκαλοῦσα θεῖαν ὀργὴν καὶ τὴν τιμωρίαν αὐτοῦ, ὡς δύναται τις νὰ συναγάγῃ ἐκ σχετικῆς ρήσεως τοῦ Ζαχαρίου⁴¹. Ὁ Ὡσηὲ βλέπει τὴν ἁμαρτίαν εἰς τὴν ἐκ τοῦ ἐγώισμου ὑψουμένην καὶ οὕτως ἁμαρτάνουσαν καρδίαν⁴².

Ὁ Ἡσαΐας διακρίνει καὶ εἰς τὰ χεῖλη τοῦ ἀνθρώπου τὴν ἁμαρτωλότητα αὐτοῦ, ἐκ τῆς καρδίας ἐκχειλιζομένην. Οὕτως ἐκ τῆς καθαρότητος ἢ μὴ τῶν χειλέων κρίνεται καὶ ἡ ὅλη ἠθικὴ κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου⁴³. Τὰ χεῖλη λαλοῦν πολλάκις ψεύδη καὶ ἀνομίας· τοῦτο δ' ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν τεκμήριον τῆς ἠθικῆς καταπτώσεως τοῦ διὰ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἁμαρτάνοντος ἀνθρώπου⁴⁴. Πλὴν τῶν χειλέων ὁ Ἡσαΐας θεωρεῖ καὶ τὰς χεῖρας ἐστὶν τῆς ἁμαρτίας⁴⁵. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ὡσηὲ θεωρεῖ ὅτι ἡ ἁμαρτία μολύνει τὰς χεῖρας τῶν

37. «Τῷ δὲ λαῷ τούτῳ ἐγενήθη καρδία ἀνήκοος καὶ ἀπειθῆς, καὶ ἐξέκλιναν καὶ ἀπήλθοσαν» (Ἱερ. 5,23. Πρβλ. καὶ 9,8).

38. «Ἀπόπλυνε ἀπὸ κακίας τὴν καρδίαν σου, Ἱερουσαλήμ, ἵνα σωθῆς» (Ἱερ. 4,14).

39. «Αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διαθήσομαι τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας, φησὶ Κύριος· διδοῦς δῶσω νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν γράψω αὐτούς» (Ἱερ. 38 [μασ. 31], 33).

40. Βλ. ὑποσημείωσιν 8. Πρβλ. καὶ Ἱεζ. 11,19.

41. «Καὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν ἔταξαν ἀπειθῆ τοῦ μὴ εἰσακούειν τοῦ νόμου μου καὶ τοὺς λόγους, οὓς ἐξαπέστειλε Κύριος Παντοκράτωρ ἐν πνεύματι αὐτοῦ ἐν χερσὶ τῶν προφητῶν τῶν ἔμπροσθεν· καὶ ἐγένετο ὀργὴ μεγάλη παρὰ Κυρίου Παντοκράτορος» (Ζαχ. 7,12).

42. «Καὶ ἐνεπλήσθησαν εἰς πλησμονήν, καὶ ὑψώθησαν αἱ καρδίαι αὐτῶν· ἕνεκα τούτου ἐπέλαθοντό μου» (Ἱωσηὲ 13,6).

43. «Ὡ τάλας ἐγώ, ὅτι κατανένυγμαί, ὅτι ἄνθρωπος ὢν καὶ ἀκάθαρτα χεῖλη ἔχων, ἐν μέσῳ λαοῦ ἀκάθαρτα χεῖλη ἔχοντος ἐγὼ οἰκῶ καὶ τὸν βασιλέα Κύριον Σαβαῶθ εἶδον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου. Καὶ ἀπεστάλη πρὸς με ἐν τῶν Σεραφείμ, καὶ ἐν τῇ χειρὶ εἶχεν ἄνθρακα, ὃν τῇ λαβίδι ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἤψατο τοῦ στόματός μου καὶ εἶπεν· Ἰδοὺ ἤψατο τοῦτο τῶν χειλέων σου καὶ ἀφελεῖ τὰς ἀνομίας σου καὶ τὰς ἁμαρτίας σου περικαθαριεῖ» (Ἱσ. 6,5-7).

44. «Τὰ χεῖλη ὑμῶν ἐλάλησεν ἀνομίαν» (Ἱσ. 59,3).

45. «Ὅταν τὰς χεῖρας ἐκτείνητε πρὸς με, ἀποστρέψω τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπ' ὑμῶν, καὶ ἐὰν πληθύνητε τὴν δέησιν, οὐκ εἰσακούσομαι ὑμῶν· αἱ γὰρ χεῖρες ὑμῶν αἵματος πλήρεις» (Ἱσ. 1,15. Πρβλ. καὶ 59,3).

ἀνθρώπων, ἐκδηλουμένη ἐν τῇ ἀδικίᾳ⁴⁶, ὡς περίπου καὶ ὁ Ἰωνᾶς⁴⁷. Οὐ μόνον δὲ εἰς τὰς χεῖρας ἐν γένει ἀλλ' εἰδικώτερον καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς δακτύλους μεταδίδεται ὁ μολυσμὸς τῆς ἁμαρτίας, διαπραττομένης δι' αὐτῶν. Διὰ τῆς τοιαύτης λεπτομερείας ἐπιδιδώκει ὁ Ἡσαΐας νὰ τονίσῃ, ὅτι οὐδὲν μόνον τῶν χειρῶν καὶ τοῦ ὅλου σώματος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἄγνον καὶ καθαρὸν ἀπὸ ρύπου⁴⁸. Ὁ προφήτης οὗτος βλέπει ὅτι καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ ἀνθρώπου μολύνεται ἐκ τῆς ἁμαρτίας, χρησιμοποιομένη πολλάκις τόσον διὰ τὴν μελέτην κακῶν καὶ ἀνόμων πράξεων καὶ κατὰστροφῶν ἐφαρμάκων σχεδίων ὅσον καὶ διὰ τὴν ψευδολογίαν καὶ τὴν κατασυκοφάντησιν⁴⁹. Ὡσαύτως καὶ ὁ Ἰερεμίας θεωρεῖ τὴν γλῶσσαν ὡς μέσον διὰ τοῦ ὁποίου πολλάκις ὁ ἄνθρωπος διαπράττει τὸ κακόν, διαφθείρων οὕτω δι' αὐτῆς τὸν χαρακτῆρά του καὶ ἁμαρτάνων καὶ προξενῶν ποικίλα δεινὰ ἐν τῷ κόσμῳ⁵⁰. Πολλάκις καὶ οἱ πόδες τοῦ ἀνθρώπου τρέχουν πρὸς τὸ κακόν, πρὸς διάπραξιν τῆς ἁμαρτίας, συντελοῦντες εἰς τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ πτώσιν καὶ τὴν ἐνοχοποίησίν του ἐναντι τοῦ Θεοῦ, ὡς προσφυῶς παρατηρεῖ ὁ Ἡσαΐας⁵¹. Ὁ αὐτὸς προφήτης διακρίνει καὶ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπίσης τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἁμαρτίας, ἡ ὁποία μολύνει τούτους, χρησιμοποιομένους πρὸς τὰ ἄσεμνα καὶ ἐφάμαρτα⁵². Προεξαγγέλλει δὲ τὴν τιμωρίαν τῶν οὕτως ἁμαρτανόντων ὀφθαλμῶν διὰ τῆς βεβαίας ταπεινώσεως καὶ συντριβῆς αὐτῶν⁵³. Τοὺς ὀφθαλμοὺς στρεφομένους ἐπίσης πρὸς τὸ κακόν καὶ πρὸς τὰ ποικίλης φύσεως ἀδικήματα βλέπει καὶ ὁ Ἰερεμίας⁵⁴. Ἐπὶ πλεον οὗτος διαπιστώνει, ὅτι καὶ τὰ ὄψα ὑπηρετοῦν τὴν ἁμαρτίαν, μὴ ἀκούοντα, ἐξ ἀδιαφορίας, τῆς φωνῆς τοῦ Θεοῦ⁵⁵. Ὡσαύτως βλέπει καὶ τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας

46. «Χαναάν ἐν χειρὶ αὐτοῦ ζυγὸς ἀδικίας, καταδυναστεύειν ἠγάπησεν» (Ὡση 12,7[8]).

47. «Καὶ ἀπέστρεψεν ἕκαστος ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς καὶ ἀπὸ τῆς ἀδικίας τῆς ἐν χερσὶν αὐτῶν» (Ἰωνᾶς 3,8).

48. «Αἱ γὰρ χεῖρες ὑμῶν μεμολυσμέναι αἵματι καὶ οἱ δάκτυλοι ὑμῶν ἐν ἁμαρτίαις» (Ἡσ. 59,3).

49. «Καὶ ἡ γλῶσσα ὑμῶν ἀδικίαν μελετᾷ» (Ἡσ. 59,3).

50. «Καὶ ἐνέτειναν τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ὡς τόξον· ψεῦδος καὶ οὐ πίστις ἐνίσχυσεν ἐπὶ τῆς γῆς, ὅτι ἐκ κακῶν εἰς κακὰ ἐξήλθοσαν καὶ ἐμὲ οὐκ ἔγνωσαν» (Ἰερ. 9,3[2]. Πρβλ. καὶ στχ. 5 καὶ 8).

51. «Οἱ πόδες αὐτῶν ἐπὶ πονηρίαν τρέχουσιν, ταχινοὶ ἐκχέαι αἷμα» (Ἡσ. 59,7).

52. «Ἄνθ' ὧν ὑψώθησαν αἱ θυγατέρες Σιών καὶ ἐπορευθήσαν ὑψηλῶ τραχῆλῳ καὶ ἐν νεύμασιν ὀφθαλμῶν» (Ἡσ. 3,16).

53. «Καὶ ταπεινωθήσεται ἄνθρωπος καὶ ἀτιμασθήσεται ἀνὴρ, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ μετέωροι ταπεινωθήσονται» (Ἡσ. 5,15).

54. «Οὐκ εἰσὶν οἱ ὀφθαλμοὶ σου οὐδὲ ἡ καρδία σου καλῆ, ἀλλ' εἰς τὴν πλεονεξίαν σου καὶ εἰς τὸ αἷμα τὸ ἀθῶον τοῦ ἐκχέειν αὐτὸ καὶ εἰς ἀδικήματα καὶ εἰς φόνον τοῦ ποιεῖν ταῦτα» (Ἰερ. 22,17).

55. Πρὸς τίνα λαλήσω καὶ διαμαρτύρωμαι, καὶ ἀκούσεται; ἰδοὺ ἀπερίτμητα τὰ ὄψα

μολυνόμενον καὶ ἐξωθοῦντα τὸν ἄνθρωπον εἰς σκέψεις καὶ ἐνεργείας πονηράς⁵⁶. Κατὰ τὸν ἐν λόγῳ προφήτην, ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου μολύνεται ἀκόμη καὶ διὰ τῶν εἰς βάρος τοῦ πλησίον δολίων σκέψεων⁵⁷.

Ἄλλ' ἡ ἁμαρτία ἐκτείνεται καὶ πέρα τοῦ ἀνωτέρω χώρου, ἀπαντῶσα εἰς ποικίλους τομεῖς τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς, ὡς εἰς τοὺς ἀφορῶντας εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, τὰς νομικὰς διατάξεις, τὸ ἱερατεῖον κλπ., ὡς λέγει ὁ Ἱερεμίας⁵⁸. Εἰδικώτερον ἢ μὴ σταθερὰ προσκόλλησις, ἢ μὴ ἐμμονὴ εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ Γιαχβὲ καὶ ἡ λατρεία συγχρόνως καὶ ἐτέρων θεῶν συνιστᾷ μέγα ἁμάρτημα, διότι τοῦτο θεωρεῖται ἀπάρνησις τοῦ Γιαχβὲ καὶ τῆς θρησκείας Του καὶ πλήρης διάρρηξις τοῦ στενοῦ δεσμοῦ μεταξύ Αὐτοῦ καὶ τοῦ περιουσίου λαοῦ⁵⁹. Τὸν θρησκευτικὸν τοῦτον συγκρητισμὸν ὁ Ἡσαΐας ἀποκαλεῖ ἀνομίαν καὶ στρέφεται μετὰ μίσους ἐναντίον τῆς εἰδωλολατρίας, θεωρῶν τὴν συντριβὴν τῶν εἰδώλων ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ Ἰσραήλ⁶⁰. Κατὰ τῶν εἰδωλολατρικῶν θυσιαστηρίων, ὡς ὄργάνων τῆς ἁμαρτίας, στρέφεται μετὰ δριμύτητος καὶ ὁ Ἱεζεκιήλ, προσεξαγγέλλων καὶ σχετικὴν κατὰ τῶν ἐν προκειμένῳ ἐνοχοποιουμένων προσώπων τιμωρίαν⁶¹. Ὁ Ὡσηέ, τὴν εἰς τὴν λατρείαν ἀφορῶσαν παρέκκλισιν ταύτην θεωρεῖ βαρυτάτην παράβασιν, στρεφόμενην προσωπικῶς ἐναντίον τοῦ Θεοῦ⁶².

* * *

αὐτῶν, καὶ οὐ μὴ δυνήσονται ἀκοῦειν· ἰδοὺ τὸ ρῆμα Κυρίου ἐγένετο αὐτοῖς εἰς ὄνειδισμὸν, οὐ μὴ βουληθῶσιν αὐτὸ ἀκοῦσαι» (Ἱερ. 6,10. Πρβλ. καὶ 7,24·26. 17,23. 25,4. 51,5).

56. «Ἐως πότε ὑπάρξουσιν ἐν σοὶ διαλογισμοὶ πόνων σου;» (Ἱερ. 4,14. Πρβλ. καὶ 11,19).

57. «Ὅτι εὐρέθησαν ἐν τῷ λαῷ μου ἀσεβεῖς καὶ παγίδας ἐσθησαν τοῦ διαφθεῖραι ἄνδρας καὶ συναλαμβάνουσαν· ὡς παγὶς ἐφεσταμένη πλήρης πετεινῶν, οὕτως οἱ οἴκοι αὐτῶν πλήρεις δόλου» (Ἱερ. 5,26-27).

58. «Οἱ ἱερεῖς οὐκ εἶπαν· ποῦ ἐστὶ Κύριος; καὶ οἱ ἀντεχόμενοι τοῦ νόμου οὐκ ἠπίστησαντό με, καὶ οἱ ποιμένες ἠσέβουν εἰς ἐμέ, καὶ οἱ προφῆται ἐπροφήτευσον τῇ Βάαλ καὶ ὀπίσω ἀνωφελοῦς ἐπορεύθησαν» (Ἱερ. 2,8).

59. «Ἐκοιμήθημεν ἐν τῇ αἰσχύνῃ ἡμῶν, καὶ ἐπεκάλυψεν ἡμᾶς ἡ ἀτιμία ἡμῶν, διότι ἐναντι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἡμάρτομεν ἡμεῖς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν ἀπὸ νεότητος ἡμῶν ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης καὶ οὐχ ὑπηκούσαμεν τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν» (Ἱερ. 3,25. Πρβλ. καὶ 2,22 κλπ. Βλ. καὶ Β. Β ἐ λ λ α, μν. ἔργ., σελ. 14).

60. «Διὰ τοῦτο ἀφαιρεθήσεται ἡ ἀνομία Ἰακώβ, καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ εὐλογία αὐτοῦ, ὅταν ἀφέλωμαι αὐτοῦ τὴν ἁμαρτίαν, ὅταν θῶσι πάντας τοὺς λίθους τῶν βωμῶν, κατακεκομμένους εἰς κονίαν λεπτήν· καὶ οὐ μὴ μένη τὰ δένδρα αὐτῶν καὶ τὰ εἶδωλα αὐτῶν ἐκκεκομμένα ὡσπερ δρυμὸς μακρὰν» (Ἱσ. 27,9).

61. «Καὶ γνῶσασθε διότι ἐγὼ Κύριος ἐν τῷ εἶναι τοὺς τραυματίας ὑμῶν ἐν μέσῳ τῶν εἰδώλων ὑμῶν κύκλω τῶν θυσιαστηρίων ὑμῶν ἐπὶ πάντα βουνὸν ὑψηλὸν καὶ ὑποκάτω δένδρου συσκίου, οὐ ἔδωκαν ἐκεῖ ὄσμην εὐωδίας πᾶσι τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν» (Ἱεζ. 6,13).

62. «Ἐν συμβόλοις ἐπηρώτων καὶ ἐν ράβδοις αὐτοῦ ἀπήγγελλον αὐτῷ· πνεύματι πορνείας ἐπλανήθησαν καὶ ἐξεπόρνευσαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ αὐτῶν» (Ἱωσηέ 4,12. Πρβλ. καὶ 2, 15[13]).

“Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς συνεπείας τὰς ὁποίας συνεπάγεται, κατὰ τοὺς προφήτας πάντοτε, ἡ ἁμαρτία, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν τὰ ἐξῆς· Ἐν πρώτοις ὁ Ἡσαΐας βλέπει ὅτι ἐπακόλουθον τῆς ἁμαρτίας εἶναι ἡ συμφορά, ἡ ὁποία ἐξαποστέλλεται κατὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ταλαιπωρεῖ αὐτὸν καί, προκαλοῦσα αὐτῷ μίαν ἀξιοθρήνητον ἐν γένει κατάστασιν, τὸν βασανίζει ὡς κατάρα ἐν τῇ ζωῇ του⁶³. Τοῦτο συμβαίνει διότι ὁ Θεὸς θεωρεῖ μεμολυσμένον καὶ ἀκάθαρτον τὸν ἁμαρτάνοντα, τὸν ὁποῖον ἕνεκα τούτου ἀποστρέφεται μετὰ βδελυγμίας. Ὁ μολυσμὸς τοῦ ἀνθρώπου καθιστᾷ αὐτὸν μιαρὸν καὶ βδελυρὸν καὶ ἀδυνατοῦντα, λόγῳ τῆς τοιαύτης ἠθικῆς καταστάσεώς του, νὰ ἀντικρύσῃ τὸν Θεὸν ἢ νὰ προσεγγίσῃ Αὐτῷ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἡσαΐας καθαιρέται πρῶτον, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ καταστῇ ἄξιος ὅπως προσεγγίσῃ τῷ Θεῷ καὶ ταχθῇ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν Αὐτοῦ⁶⁴. Εἶναι χαρακτηριστικόν, ὅτι κατὰ τὸν προφήτην ὑψοῦται φράγμα τι μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἁμαρτάνοντος, ἕνεκα δὲ τούτου δὲν καθίσταται δυνατὸν νὰ τύχῃ θείας βοήθειας ὁ παραπαίων ἄνθρωπος⁶⁵. Οὕτω μεταβάλλεται εἰς ἓν ρυπαρώτατον ὃν ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος, παραβαλλόμενος πρὸς ῥάκος ἀποκαθημένης (ἐμμηνοροούσης) γυναικὸς καὶ πρὸς πεσὸν φύλλον δένδρου, τὸ ὁποῖον παρασύρει ὁ ἄνεμος καὶ τὸ ἐξαφανίζει⁶⁶. Δοκιμάζεται δ’ ἐξ ἄλλου συνεχῶς ἐν τῇ ζωῇ του, αἰσθανόμενος ἀνησυχίαν, ἀνασφάλειαν καὶ ἔλλειψιν εἰρήνης⁶⁷. Γενικῶς τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἁμαρτίας εἶναι ὅπως θλιβερά. Ὁ Θεὸς ἐξωργίσθη ἐντόνως διὰ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ Ἰσραὴλ καὶ παρέδωκεν αὐτὸν εἰς χεῖρας τῶν Βαβυλωνίων, οἵτινες τὸν συνέτριψαν⁶⁸. Οὕτω διαφαίνεται ἐνεῦθεν ἡ δημιουργία ἐχθρότητός τινος μεταξὺ τοῦ ἁγίου Θεοῦ καὶ τοῦ βεβήλου ἀνθρώπου⁶⁹ καὶ κυρίως μία κατάστασις ἀναγκάζουσα τὸν πρῶτον νὰ ἀντιδράσῃ κατὰ τοῦ δευτέρου, πατάσων αὐτὸν σκληρῶς. Καὶ τὸ ὅτι τονίζεται ἐν συνεχείᾳ, ὅτι ἡ λῆξις τῆς ποινῆς ταύτης καὶ ἡ ἐπάνοδος ἐκ τῆς βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας ἐπετεύχθησαν χάρις εἰς τὴν μετάνοιαν τοῦ

63. «Διὰ τοῦτο ἀρὰ ἔδεται τὴν γῆν, ὅτι ἡμάρτοσαν οἱ κατοικοῦντες αὐτήν» (Ἡσ. 24,6).

64. Βλ. Ἡσ. 6,5-7.

65. «Τὰ ἁμαρτήματα ὑμῶν διστῶσιν ἀνὰ μέσον ὑμῶν καὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀφ’ ὑμῶν τοῦ μὴ ἐλεῆσαι» (Ἡσ. 59,2).

66. «Καὶ ἐγενήθημεν ὡς ἀκάθαρτοι πάντες ἡμεῖς, ὡς ῥάκος ἀποκαθημένης πᾶσα ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν· καὶ ἐξερρύημεν ὡς φύλλα διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν, οὕτως ἄνεμος οἴσει ἡμᾶς» (Ἡσ. 64,6. Πρβλ. καὶ στχ. 7).

67. «Οἱ δὲ ἄδικοι οὕτως κλυδωνισθήσονται καὶ ἀναπαύσασθαι οὐ δυνησονται. Οὐκ ἔστι χαίρειν τοῖς ἀσεβέσιν, εἶπε Κύριος ὁ Θεός» (Ἡσ. 57,20-21).

68. «Αὐτοὶ δὲ ἠπειθήσαν καὶ παρώξυναν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῦ· καὶ ἐστράφη αὐτοῖς εἰς ἐχθραν, καὶ αὐτὸς ἐπολέμησεν αὐτούς» (Ἡσ. 63,10. Πρβλ. καὶ 3,8-10. 42,24-25).

69. Βλ. ὑποσημείωσιν 65.

λαοῦ καὶ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὸν Κύριόν του, ἐπιβεβαιωῖ, ἀσφαλῶς, ὅτι τὰ δεινὰ ἐκεῖνα εἶχον ἐπέλθει ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας.

Ἡ ἁμαρτία ἐπιφέρει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν σωματικὴν φθορὰν καὶ τὴν ἐν γένει καταστροφὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ καταστροφή δὲ αὕτη δὲν θὰ εἶναι ἀτομικὴ, ἀλλὰ θὰ ἐπεκταθῆ καὶ εἰς λαοὺς καὶ εἰς ἔθνη ὀλόκληρα⁷⁰. Οὕτω τιμωρουμένης τῆς ἁμαρτίας, προξενεῖται μέγα ἐν τῷ κόσμῳ κακόν⁷¹. Ὁ Ἡσαΐας ἐκφράζει λύπην διὰ τὸ θλιβερόν κατάντημα, τὸ ὁποῖον ἀναμένει τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ τὸ ὁποῖον βλέπει οὗτος ὡς βέβαιον⁷². Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, λέγει ὁ προφήτης, θὰ ἐξολοθρευθοῦν ἐξ ἅπαντος⁷³. Ὁ Γιαχβὲ εἰς οὐδένα χαρίζεται καὶ τὴν ἁμαρτίαν οὐδόλως ἀφήνει ἀτιμώρητον⁷⁴. Μάλιστα δὲ εἷς τινὰς περιπτώσεις ἢ τιμωρία ἐπέρχεται τρομερὰ καὶ φρικτὴ⁷⁵. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἡσαΐας στρέφεται μετ' ὀξύτητος ἐναντίον τῶν ἁμαρτωλῶν, τοὺς ὁποίους οἰκτερεῖ, προεξαγγέλλων τὰ δεινὰ, τὰ ὁποῖα θὰ γνωρίσουν εἰς ἀναπαύσεις τῶν ἁμαρτιῶν των⁷⁶. Ἡ τιμωρία θὰ εἶναι ἀναπόφευκτος. Καὶ ὅταν ἐπιβληθῆ αὕτη καὶ ὑποστῆ ὁ λαὸς δεινὰ πολλά, τότε θὰ καταστῆ δυνατὸν νὰ ἀρθῆ αὕτη⁷⁷. Ὁ προφήτης ὅμως οὗτος δὲν ἀσχολεῖται μόνον μετὰ τὴν ποινὴν τῆς ἁμαρτίας ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποῖαν ἀσκεῖ αὕτη ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος μεταβάλλεται ριζικῶς ἐκ τῆς ἐπίδράσεώς της καὶ μάλιστα τόσον, ὥστε τυφλοῦται ἐξ αὐτῆς, ἀπόλλυσι τὴν εὐαισθησίαν του, δὲν εἶναι εἰς θέσιν οὐδὲ ἐνδιαφέρεται νὰ διακρίνῃ τὸ ἠθικὸν κακόν, διότι τὸν ἔχει αἰχμαλωτίσει ἢ ἁμαρτία, ἢ ὁποῖα ὡς μαγικὴ τις δύναμις τὸν ναρκώνει, καθιστῶσα αὐτὸν ἀνίκανον νὰ διίδη τὴν ἐπερχομένην καταστροφὴν του, ὥστε νὰ ἐνδιαφερθῆ διὰ τὴν σωτηρίαν του⁷⁸. Εἶναι ἄξιον προσοχῆς, ὅτι ὁ παρεκτρεπόμενος ἄνθρωπος, ὡς λέγει

70. «Ἴδου γὰρ ἡμέρα Κυρίου ἀνίατος ἔρχεται θυμοῦ καὶ ὀργῆς θεῖναι τὴν οἰκουμένην ὅλην ἔρημον καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀπολέσαι ἐξ αὐτῆς» (Ἡσ. 13,9).

71. «Καὶ ἐντελοῦμαι τῇ οἰκουμένη ὅλη κακὰ καὶ τοῖς ἀσεβεῖσι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν καὶ ἀπολῶ ὕβριν ἀνόμων καὶ ὕβριν ὑπερηφάνων ταπεινώσω» (Ἡσ. 13,11).

72. «Ἴδου ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν ἐπράθητε καὶ ταῖς ἀνομίαις ὑμῶν ἐξαπέστειλα τὴν μητέρα ὑμῶν» (Ἡσ. 50,1).

73. «Καὶ συντριβήσονται οἱ ἄνομοι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἅμα, καὶ οἱ ἐγκαταλιπόντες τὸν Κύριον συντελεσθήσονται» (Ἡσ. 1,28. Πρβλ. καὶ 9,7. 11,4. 14,2. 26, 11. 59,18. 65, 12-15).

74. «Ἐξέλιπεν ἄνομος καὶ ἀπώλετο ὑπερήφανος, καὶ ἐξολοθρεύθησαν οἱ ἄνομοῦντες ἐπὶ κακίᾳ» (Ἡσ. 29,20).

75. «Ἀπέστησαν οἱ ἐν Σιών ἄνομοι, λήψεται τρόμος τοὺς ἀσεβεῖς· τίς ἀναγγελεῖ ὑμῖν τὸν τόπον τὸν αἰώνιον;» (Ἡσ. 33,14).

76. «Οὐαὶ τῷ ἀνόμῳ· πονηρὰ κατὰ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ συμβήσεται αὐτῷ» (Ἡσ. 3,11. Πρβλ. καὶ 5,18).

77. «Ἱερεῖς, λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἱερουσαλήμ, παρακαλέσατε αὐτήν· ὅτι ἐπλήσθη ἡ ταπεινωσις αὐτῆς, λένυται αὐτῆς ἡ ἁμαρτία· ὅτι ἐδέξατο ἐκ χειρὸς Κυρίου διπλᾶ τὰ ἁμαρτήματα αὐτῆς» (Ἡσ. 40,2).

78. «Ἀκοῆ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε καὶ βλέποντες βλέψετε καὶ οὐ μὴ ἴδητε· ἐπα-

ὁ Ἡσαΐας, συνεχίζει μετ' ἀδιαφορίας τὸν ἀμαρτωλὸν βίον του, δημιουργουμένης ἐν αὐτῷ μιᾶς τοιαύτης καταστάσεως παρώσεως, ὥστε ὄχι μόνον δὲν λυπεῖται οὗτος διὰ τὴν ὄντως ἀξιοθρήνητον ἠθικὴν του κατάστασιν, ἀλλὰ πληροῦται καὶ ἀναισχυντίας⁷⁹. Ὁ Ἡσαΐας πάσχει διὰ τὴν ἀγιότητα τοῦ Θεοῦ, στρεφόμενος μετ' ἰδιάζοντος πάθους ἐναντίον ὧν δὲν σέβονται ταύτην, καὶ προεξαγγέλλει τὴν ἐξολόθρευσίν των. Βλέπει δὲ τὸν Θεὸν παραπονούμενον καὶ διαμαρτυρούμενον εἰς βάρος τοῦ ἀμαρτωλοῦ λαοῦ, ὅστις δὲν τὸν ἐτίμησεν, ἀλλ' ἠνόμησε κατ' Αὐτοῦ, τὸν προσέβαλε βαναύσως καὶ ἐτόλμησε νὰ τρώσῃ τὴν θεϊότητα Αὐτοῦ⁸⁰. Ὅθεν καὶ διακηρύσσει τὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ, ὅπως τιμωρῆσῃ τοὺς οὕτως ἀμαρτάνοντας⁸¹. Τὰ ἀποτελέσματα τὰ ὅποια ἐπιφέρει ἡ ἀμαρτία εἶναι φοβερά. Τοῦτο δύναται τις εὐκόλως νὰ ἀντιληφθῆ, ἂν λάβῃ ὑπ' ὄψιν του ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ φρικτὸν πάθος τοῦ Μεσσοῦ ἔχει ὡς αἰτίαν τὴν ἀνθρωπίνην ἀμαρτίαν⁸². Εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι ὁ Ἡσαΐας γνωρίζει ὡς φυσικὴν συνέπειαν τῆς ἀμαρτίας πάντοτε τὴν τιμωρίαν, ἔστω καὶ ἂν ἡ διαπραττομένη ἀμαρτία ὀφείλεται εἰς ἄγνοιαν⁸³. Ἄλλ' ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἀμαρτάνουν ἐν ψυχρῷ, διαστρεβλοῦντες ἐν γνώσει των τὴν ἀλήθειαν, θεωρεῖ, βεβαίως, περισσότερον ἐνόχους· διὰ τοῦτο καὶ ταλανίζει αὐτούς, προεξαγγέλλων ἐπερχομένην κατ' αὐτῶν βαρεῖαν ποινήν⁸⁴.

Ὁ Ἱερεμίας βλέπει ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ τὸν πρόξενον θλιβερῶν συνεπειῶν διὰ τὸν ἄνθρωπον. Δι' αὐτῆς προκαλεῖται ἡ θεία ὀργή, ἐκδηλουμένη δι' αὐστηρᾶς τιμωρίας⁸⁵, ἐπερχομένη δ' ἐνίοτε οὐ μόνον ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀνθρώπων⁸⁶. Ἐνεκα τῶν ἀμαρτιῶν του ὁ ἄνθρωπος στερεῖται τῶν ἀγαθῶν

χύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου καὶ τοῖς ὡσὶν αὐτῶν βαρέως ἤκουσαν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὡσὶν ἀκούσωσι καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι καὶ ἐπιστρέψωσι καὶ ἰάσονται αὐτούς» (Ἡσ. 6,9-10).

79. «Καὶ ἡ αἰσχύνη τοῦ προσώπου αὐτῶν ἀντέστη αὐτοῖς· τὴν δὲ ἀμαρτίαν αὐτῶν ὡς Σοδόμων ἀνήγγειλαν καὶ ἐνεφάνισαν» (Ἡσ. 3,9).

80. «Ἐγενήθητέ μοι εἰς πλησμονήν, οὐκέτι ἀνήσω τὰς ἀμαρτίας ὑμῶν» (Ἡσ. 1,14. Πρβλ. καὶ 43,24 κατὰ τὸ μασωριτικὸν ἑβραϊκὸν κείμενον).

81. «Καὶ ἐμίαναν οἱ ἄρχοντες τὰ ἅγια μου, καὶ ἔδωκα ἀπολέσαι Ἰακώβ καὶ Ἰσραὴλ εἰς ὄνειδισμὸν» (Ἡσ. 43,28).

82. «Αὐτὸς δὲ ἐτραυματίσθη διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν καὶ μεμαλάκισται διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν» (Ἡσ. 53,5. Πρβλ. καὶ στχ. 8 καὶ 12).

83. «Τοῖνον αἰχμάλωτος ὁ λαός μου ἐγενήθη διὰ τὸ μὴ εἰδέναι αὐτοὺς τὸν Κύριον, καὶ πληθὸς ἐγενήθη νεκρῶν διὰ λιμὸν καὶ δίψαν ὕδατος» (Ἡσ. 5,13).

84. «Οὐαὶ οἱ λέγοντες τὸ πονηρὸν καλὸν καὶ τὸ καλὸν πονηρὸν, οἱ τιθέντες τὸ σκότος φῶς καὶ τὸ φῶς σκότος, οἱ τιθέντες τὸ πικρὸν γλυκὺ καὶ τὸ γλυκὺ πικρὸν» (Ἡσ. 5,20).

85. «Καὶ πολεμήσω ἐγὼ ὑμᾶς ἐν χειρὶ ἐκτεταμένη καὶ ἐν βραχίονι κραταιῷ μετὰ θυμοῦ καὶ ὀργῆς καὶ παροργισμοῦ μεγάλου» (Ἱερ. 21,5. Πρβλ. καὶ 7,18-19. 8,19. 11,17. 25,6. 32 [μασ. 39], 32).

86. «Πάντες οἱ εὐρίσκογτες αὐτοὺς κατανάλισκον αὐτούς, οἱ ἔχθροὶ αὐτῶν εἶπαν· μὴ

τοῦ Θεοῦ⁸⁷. Ἐκτὸς δὲ τούτου ὑφίσταται καὶ πολλὰ δεινά, συμφορὰς καὶ καταστροφάς⁸⁸. Γενικῶς ἐπιβάλλεται εἰς τὸν ἁμαρτάνοντα βαρυτάτη ποινὴ μέχρι ἐξολοθρευσεως αὐτοῦ⁸⁹. Ἐξ ἄλλου ὁ αὐτὸς προφήτης παρατηρεῖ, ὅτι ἡ ἐπικρατοῦσα ἐν τῷ κόσμῳ ἀθλιότης προέρχεται πράγματι ἐκ τῆς ἁμαρτίας. Ἔνεκα ταύτης ἐμποδίζεται ἡ βελτίωσις τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Οὕτως, ἀντὶ τῆς ποθουμένης εἰρήνης καὶ τῆς θεραπείας, ἐπέρχονται ταραχαί, καὶ γενικῶς ἀντὶ τοῦ καλοῦ ἐπισυμβαίνει τὸ κακόν⁹⁰. Τονίζεται προσέτι, ὅτι ἡ ἁμαρτία γίνεται πρόξενος τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ φυσικοῦ κακοῦ⁹¹.

Εἶναι ἄξιον προσοχῆς, ὅτι ὁ Ἱερεμίας δὲν βλέπει δυνατότητα συγχωρήσεως ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ ἀσεβοῦς νοτιοϊσραηλίτου βασιλέως Μανασσῆ (689-642 π.Χ.) καὶ γενικῶς τῶν πατέρων, ἀλλὰ προβλέπει τὴν τιμωρίαν των⁹². Τοῦτο δὲ διότι ὁ Θεὸς προσβάλλεται ἐκ τῆς ἁμαρτίας, ὥστε νὰ μὴ ἐπιτρέπεται πλέον ἐκ λόγων ἠθικῆς τάξεως νὰ συγχωροῦνται οἰαιδῆποτε βαρείας μορφῆς παρεκτροπαί. Πόσον θλιβεράν κατάστασιν διὰ τὸν ἀνθρωπὸν προκαλεῖ ἡ ἁμαρτία δεικνύει καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Ἱερεμίας ὁμιλεῖ μὲ καταφανῆ χαρὰν ὅταν ἀπευθύνεται πρὸς αὐτὸν διὰ νὰ τοῦ ἀναγγείλῃ, ὅτι ὁ Θεὸς θὰ συγχωρήσῃ τὰς ἁμαρτίας του, μὴ ἀναμιμνησκόμενος πλέον αὐτῶν⁹³. Τὴν ἀθλιότητα εἰς τὴν ὁποίαν ὀδηγεῖ ἡ ἁμαρτία φανερώνει καὶ ὁ συνεχῆς θρῆνος τοῦ προφήτου διὰ τὸν λαόν του, ὅστις παρασύρεται ὑπ' αὐτῆς καὶ κιν-

ἀνώμεν αὐτούς· ἀνθ' ὧν ἡμαρτον τῷ Κυρίῳ νομῆ δικαιοσύνης τῷ συναγαγόντι τοὺς πατέρας αὐτῶν» (Ἱερ. 27 [μ.σ. 50], 7).

87. «Αἱ ἀνομίαι ὑμῶν ἐξέκλιναν ταῦτα, καὶ αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ἀπέστησαν τὰ ἀγαθὰ ἀφ' ὑμῶν» (Ἱερ. 5,25).

88. «Καὶ τοὺς θησαυροὺς σου εἰς προνομήν δώσω ἀντάλλαγμα διὰ πάσας τὰς ἁμαρτίας καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὀρίοις σου· καὶ καταδουλώσω σε κύκλῳ τοῖς ἐχθροῖς σου ἐν τῇ γῆ, ἣ οὐκ ἤδεις· ὅτι πῦρ ἐκκέκαυται ἐκ τοῦ θυμοῦ μου, ἐφ' ὑμᾶς καυθήσεται» (Ἱερ. 15,13-14. Πρβλ. καὶ 37 [μ.σ. 30], 13-15. 6,19. 19,15).

89. «Ἴδου σεισμός παρὰ Κυρίου καὶ ὄργη ἐκπορεύεται εἰς συσεισμόν, συστρέφομένη ἐπὶ τοὺς ἀσεβεῖς ἥξει» (Ἱερ. 23,19. Πρβλ. καὶ 37 [μ.σ. 30], 23).

90. «Μὴ ἀποδοκιμάζων ἀπεδοκίμασας τὸν Ἰούδαν, καὶ ἀπὸ Σιών ἀπέστη ἡ ψυχὴ σου; ἵνα τί ἐπαισας ἡμᾶς, καὶ οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἴσως; ὑπεμείναμεν εἰς εἰρήνην καὶ οὐκ ἦν ἀγαθὰ· εἰς καιρὸν ἰάσεως καὶ ἰδοὺ ταραχὴ. Ἔγνωμεν, Κύριε, ἁμαρτήματα ἡμῶν, ἀδικίας πατέρων ἡμῶν, ὅτι ἡμάρτομεν ἐναντίον σου» (Ἱερ. 14,19-20. Πρβλ. καὶ 8,15).

91. «Ἀπὸ προσώπου τούτων ἐπένησεν ἡ γῆ, ἐξηράνθησαν αἱ νομαὶ τῆς ἐρήμου, καὶ ἐγένετο ὁ δρόμος αὐτῶν πονηρὸς καὶ ἡ ἰσχύς αὐτῶν οὐχ οὕτως» (Ἱερ. 23,10. Πρβλ. καὶ 12,4).

92. «Καὶ παραδώσω αὐτούς εἰς ἀνάγκας πάσαις ταῖς βασιλείαις τῆς γῆς διὰ Μανασσῆ υἱὸν Ἐζεκίου βασιλέα Ἰούδα, περὶ πάντων, ὧν ἐποίησεν ἐν Ἱερουσαλήμ» (Ἱερ. 15,4).

93. «Καὶ οὐ μὴ διδάξωσιν ἕκαστος τὸν πολίτην αὐτοῦ καὶ ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ λέγων· γινῶθι τὸν Κύριον· ὅτι πάντες εἰδήσουσι με ἀπὸ μικροῦ αὐτῶν καὶ ἕως μεγάλου αὐτῶν, ὅτι ἴλεως ἔσομαι ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι» (Ἱερ. 38 [μ.σ. 31], 34).

δυνεύει διὰ τοῦτο νὰ καταστραφῇ. Ἐκ τῆς φοβεραῆς αὐτῆς καταστάσεως τραυματίζεται ψυχικῶς ὁ εὐαίσθητος οὗτος προφήτης καί, μὴ δυνάμενος νὰ πράξῃ ἄλλο τι, ζητεῖ πηγὰς δακρῶν, διὰ νὰ θρηνηῖ συνεχῶς τὸν ἀξιολύπητον λαὸν τοῦ⁹⁴. Τοῦτο εἶναι εὐεξήγητον, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὸ κήρυγμα τοῦ Ἱερεμίου στρέφεται περὶ τὴν διαθήκην, ἐναντίον τῆς ὁποίας ἐνεργεῖ ἡ ἁμαρτία⁹⁵.

Περαιτέρω φυσικὴ συνέπεια τῆς ἁμαρτίας εἶναι ἡ διατάραξις τῶν νόμων τῆς φύσεως. Λόγω τῶν ἁμαρτιῶν του καὶ διὰ νὰ τιμωρηθῇ ὁ λαὸς στερεῖται π.χ. τῆς βροχῆς καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς ἀγαθῶν⁹⁶, γενικῶς δὲ ἡ γῆ ταλαιπωρεῖται ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης ἁμαρτίας⁹⁷. Ὁ Ἱερεμίας θεωρεῖ τόσον σοβαρὰς τὰς συνεπείας τῆς ἁμαρτίας, ὥστε ὅσα δυσάρεστα συμβαίνουν εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ παντοιοτρόπως τὸν μειώνουν, τὰ ἀποδίδει εἰς αὐτήν⁹⁸. Μία σημαντικὴ καὶ ἀναπόφευκτος συνέπεια τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ Ἰσραὴλ εἶναι καὶ ἡ αἰχμαλωσία⁹⁹. Πλέον ἀξιομνημόνευτον εἶναι τὸ ὅτι ἐνίοτε ἡ ἀνθρωπίνῃ ἁμαρτία τιμωρεῖται καὶ διὰ θανάτου¹⁰⁰, τοῦθ' ὅπερ σχετίζεται πρὸς γνωστὰς δευτερονομιακὰς διατάξεις¹⁰¹.

Κατὰ τὸν Ἰεζεκιὴλ ἡ ἁμαρτία προκαλεῖ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ¹⁰², ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας ἐπέρχεται ἡ τιμωρία, τὸ κακόν, διότι τοῦτο ἀπαιτεῖ ὁ ἠθικὸς

94. «Τίς δώσει κεφαλὴ μου ὕδωρ καὶ ὀφθαλμοῖς μου πηγὴν δακρῶν, καὶ κλαύσομαι τὸν λαὸν μου τοῦτον ἡμέρας καὶ νυκτός, τοὺς τετραυματισμένους θυγατρὸς λαοῦ μου;» (Ἱερ. 8,23).

95. Πρβλ. καὶ R. K n i e r i m, Die Hauptbegriffe für Sünde im Alten Testament, Güttersloh, 1965, σελ. 63.

96. «Καὶ οὐκ εἶπον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν φοβηθῶμεν δὴ Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν τὸν δίδοντα ἡμῖν ὕετον πρῶμιον καὶ ὄψιμον κατὰ καιρὸν πληρώσεως προσταγμάτων θερισμοῦ καὶ ἐφύλαξεν ἡμῖν. Αἱ ἀνομίαι ὑμῶν ἐξέκλιναν ταῦτα, καὶ αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ἀπέστησαν τὰ ἀγαθὰ ἀφ' ὑμῶν» (Ἱερ. 5,24-25).

97. «Ἐτέθη εἰς ἀφανισμόν ἀπωλείας, δι' ἐμὲ ἀφανισμῷ ἠφανίσθη πᾶσα ἡ γῆ» (Ἱερ. 12,11. Πρβλ. καὶ 4,28. 23,10).

98. «Καὶ ἐὰν εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ διὰ τί ἀπήνησέ μοι ταῦτα; διὰ τὸ πλῆθος τῆς ἀδικίας σου ἀνεκαλύφθη τὰ ὀπίσθιά σου παραδειγματισθῆναι τὰς πτέρνας σου» (Ἱερ. 13,22).

99. «Καὶ ἀπορρίψω ὑμᾶς ἀπὸ τῆς γῆς ταύτης εἰς τὴν γῆν, ἣν οὐκ ᾔδειτε ὑμεῖς καὶ οἱ πατέρες ὑμῶν, καὶ δουλεύετε ἐκεῖ θεοῖς ἑτέροις, οἳ οὐ δώσουσιν ὑμῖν ἔλεος» (Ἱερ. 16,13).

100. «Καὶ εἶπεν Ἱερεμίας τῷ Ἀνανίᾳ οὐκ ἀπέσταλκέ σε Κύριος, καὶ πεποιθῆναι ἐποίησας τὸν λαὸν τοῦτον ἐπ' ἀδίκῳ διὰ τοῦτο οὕτως εἶπε Κύριος ἰδοὺ ἐγὼ ἐξαποστέλλω σε ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, τούτῳ τῷ ἐνιαυτῷ ἀποθανῆ» (Ἱερ. 35 [μ.σ. 28], 15-16. Πρβλ. καὶ 36 [μ.σ. 29], 31).

101. Βλ. Δευτ. 13,6. 18,20.

102. «Καὶ ἀποστρέψω τὴν ἀποστροφὴν σου ἐν μέσῳ αὐτῶν, ὅπως κομίση τὴν βάνον σου καὶ ἀτιμωθήσῃ ἐκ πάντων ὧν ἐποίησας ἐν τῷ παροργίσει με» (Ἱεζ. 16,53-54. Πρβλ. καὶ 20, 8·21. 7,3·8).

τοῦ Θεοῦ χαρακτηρ¹⁰³ καὶ βασιζέται εἰς τὴν ὑπ' Αὐτοῦ ὀρισθεῖσαν ἠθικὴν ἐν τῷ κόσμῳ τάξιν¹⁰⁴. Τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο σημεῖον τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰεζεκιήλ, ἐν τῷ ὁποίῳ τονίζεται ὅτι ἡ ἁμαρτία καλύπτεται διὰ τοῦ κακοῦ τῆς ποινῆς, ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν καινοδιαθηκικὴν διδασκαλίαν, καθ' ἣν ἡ ἀγάπη συγχωρεῖ καὶ καλύπτει τὴν ἁμαρτίαν¹⁰⁵. Ὁπωσδήποτε διὰ τῶν λόγων τοῦ Ἰεζεκιήλ φανεροῦται ὁ ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ χαρακτηρ τοῦ κατὰ τῆς ἁμαρτίας ἀγῶνος, ὅστις εἶναι ἀμείλικτος καὶ ἄνευ συμβιβασμοῦ, ἀδιάλλακτος. Οὕτως ὁ ἁμαρτωλὸς θὰ ὑποστῇ ἐξ ἁπαντος τὰς συνετείας τῶν ἐφαμάρτων πράξεων του καὶ ἀναποφεύκτως θὰ τιμωρηθῇ¹⁰⁶. Ἀλλὰ πλὴν τῆς οἰασδήποτε τιμωρίας ὁ ἄνθρωπος ὑφίσταται καὶ ἄλλην ὀδυνηρὰν δοκιμασίαν ἐν τῇ ζωῇ του· ἀποκόπτεται ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπόλλυσι τὴν μετ' Αὐτοῦ σχέσιν καὶ κοινωνίαν¹⁰⁷. Ἐπίσης καὶ διὰ θανάτου θὰ τιμωρηθῇ ὁ ἁμαρτάνων¹⁰⁸, καὶ ἐξολοθρευόμενος θὰ ἀποθάνῃ ἐν τῇ ἁμαρτωλότητι αὐτοῦ¹⁰⁹. Ἡ ποινὴ δ' αὕτη τοῦ θανάτου προβλέπεται οὐ μόνον διὰ τὸν πάντοτε ἀσεβοῦντα ἄνθρωπον, ἀλλ' ἀκόμη καὶ διὰ τὸν εὐσεβῆ καὶ δίκαιον ἐκεῖνον, ὅστις παρέβη τὸν θεῖον νόμον καὶ κατέστη ἔνοχος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ¹¹⁰. Ἡ τοιαύτη διδασκαλία τῆς Π. Διαθήκης, καθ' ἣν δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ὁ πρότερος ἠθικὸς βίος ἀλλ' ὀπωσδήποτε τιμωρεῖται ἀφεύκτως ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος θὰ ἁμαρτήσῃ, ἅπαντ' ἄ μόνον παρ' Ἰεζεκιήλ¹¹¹. Πέρα τούτων ὁ Ἰεζεκιήλ βλέπει τὴν ἁμαρτίαν ὡς

103. «Ἐν ῥομφαίᾳ πεσεῖσθε, ἐπὶ τῶν ὁρέων τοῦ Ἰσραὴλ κρινῶ ὑμᾶς· καὶ ἐπιγνώσεσθε ὅτι ἐγὼ Κύριος» (Ἰεζ. 11,10. Βλ. καὶ Β. Β. Β. ε. λ. α., μν. ἐργ., σελ. 125).

104. Πρβλ. καὶ Γεν. 2,17.

105. Βλ. Α' Κορ. 13,7. Ἰακ. 5,20. Α' Πέτρ. 4,8.

106. «Ὅν τρόπον τὸ ξύλον τῆς ἀμπέλου ἐν τοῖς ξύλοις τοῦ δρυμοῦ, ὃ δέδωκα αὐτὸ τῷ πυρὶ εἰς ἀνάλωσιν, οὕτως δέδωκα τοὺς κατοικοῦντας Ἱερουσαλήμ· καὶ δώσω τὸ πρόσωπόν μου ἐπ' αὐτούς· ἐκ τοῦ πυρὸς ἐξελεύσονται, καὶ πῦρ αὐτούς καταφάγεται, καὶ ἐπιγνώσονται ὅτι ἐγὼ Κύριος ἐν τῷ στηρίσαι με τὸ πρόσωπόν μου ἐπ' αὐτούς· καὶ δώσω τὴν γῆν εἰς ἀφανισμόν ἀνθ' ὧν παρέπεσον παραπτώματι, λέγει Κύριος» (Ἰεζ. 15,6-8).

107. «Εἰ μὴ ἀνθ' ὧν τὰ ἁγιά μου ἐμίανας ἐν πᾶσι τοῖς βδελύγμασί σου, κἀγὼ ἀπόσωμαί σε, οὐ φείσεται μου ὁ ὀφθαλμὸς, κἀγὼ οὐκ ἐλεήσω» (Ἰεζ. 5,11).

108. «Ἐν τῷ λέγειν με τῷ ἀνόμῳ θανάτῳ θανατωθήσῃ, καὶ οὐ διεστειλω αὐτῷ, οὐδὲ ἐλάλησας τοῦ διαστειλασθαι τῷ ἀνόμῳ ἀποστρέψαι ἀπὸ τῶν ὁδῶν αὐτοῦ τοῦ ζῆσαι αὐτόν, ὁ ἄνομος ἐκεῖνος τῇ ἀδικίᾳ αὐτοῦ ἀποθανεῖται» (Ἰεζ. 3,18).

109. «Ἰδοὺ ἐγὼ πρὸς σέ καὶ ἐκσπάσω τὸ ἐγχειρίδιόν μου ἐκ τοῦ κολοῦ αὐτοῦ καὶ ἐξολοθρεύσω ἐκ σοῦ ἄδικον καὶ ἄνομον» (Ἰεζ. 21,3[8]. Πρβλ. καὶ στχ. 4[9] καὶ κεφ. 28, 18. 33,8).

110. «Ἐν τῷ εἰπεῖν με τῷ δικαίῳ· οὗτος πέποιθεν ἐπὶ τῇ δικαιοσύνῃ αὐτοῦ καὶ ποιήσει ἀνομίαν, πᾶσαι αἱ δικαιοσύναι οὐ μὴ ἀναμνησθῶσιν· ἐν τῇ ἀδικίᾳ αὐτοῦ, ἥ ἐποίησεν, ἐν αὐτῇ ἀποθανεῖται» (Ἰεζ. 33,13. Πρβλ. καὶ στχ. 12 καὶ 18 καὶ κεφ. 18,24· 26· 27. 3, 18-20).

111. Ἡ ἰδία αὕτη ἰδέα τυγχάνει γνωστὴ καὶ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ καὶ δὴ παρὰ Β' Πέτρ. 2,20.

αίτιαν μειώσεως τοῦ ἀνθρώπου, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι τὸν ἀμαρτάνοντα ἀποστρέφεται καὶ περιφρονεῖ ὁ Θεός¹¹².

Ἡ ἀμαρτία ἔχει κατὰ τὸν Δανιὴλ ὡς φυσικὸν ἀποτέλεσμα τὴν ἠθικὴν μείωσιν τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις καθίσταται ἕνεκα ταύτης ὄνειδος εἰς τοὺς συνανθρώπους του¹¹³. Οὕτω καταφαίνεται ὅτι ἀποτελεῖ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν μίαν θλιβερὰν διὰ τὸν ἄνθρωπον κατάστασιν, διὰ τὴν ὁποίαν καταισχύνεται οὗτος καὶ ὄνειδίζεται. Γίνεται δὲ αἰτία ἀπομακρύνσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν Θεόν, δυσχεραίνουσα τὰς μεταξὺ τούτων σχέσεις¹¹⁴. Ὁ Ἄμώς τονίζει σαφῶς, ὅτι αἱ ἀμαρτίαι θὰ ὀδηγήσουν ὅπως ὅποτε εἰς θλιβερὸν ἀποτέλεσμα καὶ δὴ εἰς τὴν αὐστηρὰν ἄνωθεν τιμωρίαν¹¹⁵. Τοιοῦτό τι προβλέπει καὶ ὁ Ὡσηέ. Ὁ τελευταῖος μάλιστα διακηρύσσει ὅτι τὸ δυσάρεστον ἀποτέλεσμα τῆς ἀμαρτίας εἶναι ἡ ἐξ αἰτίας αὐτῆς σκληρὰ τιμωρία τοῦ ἀνθρώπου¹¹⁶, τόσον δὲ σκληρὰ, ὥστε νὰ ἐπέλθῃ πλήρης ἐξολόθρευσις τοῦ οἴκου τοῦ ἀμαρτάνοντος καὶ πάντων τῶν μετ' αὐτοῦ¹¹⁷. Ἐπὶ πλέον θεωρεῖ, ὡς καὶ ὁ Ἱερεμίας, ὅτι ἡ ἀμαρτία γίνεται πρόξενος τοῦ φυσικοῦ κακοῦ εἰς τὸν κόσμον¹¹⁸. Ἐνεκα τούτου ὑποφέρει βλέπων τὴν ἐξ αὐτῆς προκαλουμένην ταλαιπωρίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἐκ τῆς ὁποίας δὲν δύναται οὗτος εὐχερῶς νὰ ἀπαλλαγῇ¹¹⁹. Ἐξ ἄλλου θεωρεῖ ὁ προφήτης οὗτος τὴν ἀμαρτίαν ἰσχυροτάτην καὶ ἔλκουσαν τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸ κακόν, ἐκ τοῦ ὁποίου δὲν δύναται οὗτος νὰ μεταστραφῇ ἐὰν δὲν συμβῇ θαῦμα ἐκ Θεοῦ¹²⁰.

112. «Κατὰ τὰς ἀκαθαρσίας αὐτῶν καὶ κατὰ τὰ ἀνομήματα αὐτῶν ἐποίησα αὐτοῖς καὶ ἀπέστρεψα τὸ πρόσωπόν μου ἀπ' αὐτῶν» (Ἰεζ. 39,24. Πρβλ. καὶ 36,19).

113. «Ἡμάρτομεν καὶ ἐν ταῖς ἀδικίαις ἡμῶν καὶ τῶν πατέρων ἡμῶν Ἱερουσαλήμ καὶ ὁ λαὸς εἰς ὄνειδισμόν ἐγένετο ἐν πᾶσι τοῖς περικύκλω ἡμῶν» (Δαν. [Θ] 9,16).

114. «Διὰ τοῦτο, βασιλεῦ, ἡ βουλή μου ἀρεσάτω σοὶ καὶ τὰς ἀμαρτίας σου ἐν ἐλεημοσύναις λύτρωσαι καὶ τὰς ἀδικίας ἐν οἰκτιρμοῖς πενήτων· ἴσως ἔσται μακρόθυμος τοῖς παραπτώμασί σου ὁ Θεός» (Δαν. 4,27 [μ.σ. 4,24]. Βλ. καὶ Β. Βέλλα, Δανιὴλ, Ἀθήναι, 1966, σελ. 23).

115. «Ἰδοὺ οἱ ὀφθαλμοὶ Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τὴν βασιλείαν τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ ἐξαρῶ αὐτὴν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς» (Ἄμώς 9,8. Πρβλ. καὶ στχ. 9-10 καὶ κεφ. 1,3 ἐξ.).

116. «Οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι ἀπεπήδησαν ἀπ' ἐμοῦ· δειλαιοὶ εἰσιν ὅτι ἠσέβησαν εἰς ἐμὲ» (Ὡσηέ 7,13. Πρβλ. καὶ 8,13. 9,9).

117. «Ἀφανισθήσεται Σαμάρεια ὅτι ἀντέστη πρὸς τὸν Θεὸν αὐτῆς· ἐν ῥομφαίᾳ πεσοῦνται αὐτοί, καὶ τὰ ὑποτίθια αὐτῶν ἐδαφισθήσονται, καὶ αἱ ἐν γαστρὶ ἔχουσαι αὐτῶν διαρραγήσονται» (Ὡσηέ 13,16 [μ.σ. 14,1]).

118. «Διὰ τοῦτο πενήθει ἡ γῆ καὶ σμικρυνθήσεται σὺν πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν αὐτήν, σὺν τοῖς θηρίοις τοῦ ἀγροῦ καὶ σὺν τοῖς ἐρπετοῖς τῆς γῆς καὶ σὺν τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ, καὶ οἱ ἰχθύες τῆς θαλάσσης ἐκλείψουσιν» (Ὡσηέ 4,3. Βλ. καὶ ὑποσημείωσιν 91).

119. «Οὐκ ἔδωκαν τὰ διαβούλια αὐτῶν τοῦ ἐπιστρέψαι πρὸς τὸν Θεὸν αὐτῶν, ὅτι πνεῦμα πορνείας ἐν αὐτοῖς ἔστιν, τὸν δὲ Κύριον οὐκ ἐπέγνωσαν» (Ὡσηέ 5,4. Βλ. καὶ Β. Βέλλα, Ὡσηέ, Ἀθήναι, 1947, σελ. 56).

120. Βλ. καὶ W. Eichrodt, Theologie des Alten Testaments, II. und III. Teil, 4. Aufl., Stuttgart, 1961, σελ. 270.

Κατὰ τὸν Μιχαϊάν φυσικὴ συνέπεια τῆς ἁμαρτίας εἶναι ἡ βίαία ἀντίδρασις τοῦ Θεοῦ, μὴ δυναμένου νὰ ἀνεχθῆ αὐτὴν λόγῳ τῆς ἁγίας φύσεώς Του καὶ δικαίως ὀργιζομένου κατὰ τοῦ ἁμαρτάνοντος ἀνθρώπου¹²¹. Ἐπίσης καὶ ὁ Ζαχαρίας βλέπει τὴν αὐστηρὰν τιμωρίαν τοῦ ἁμαρτάνοντος ὡς συνέπειαν τῆς ἁμαρτίας¹²². Κατὰ τὸν αὐτὸν προφήτην ἀναπόφευκτον ἀποτέλεσμα τῆς ἁμαρτίας εἶναι ἡ καταστροφή καὶ αὐτῆς ταύτης τῆς χώρας ἀκόμη, τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ γενικωτέραν καὶ μεγαλυτέραν διὰ τὸν ἀνθρώπον συμφορὰν¹²³. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν Μαλαχίαν φυσικὴ συνέπεια τῆς ἁμαρτίας εἶναι ἡ τιμωρία¹²⁴. Τοῦτο δὲ ἔνεκα τῆς προκλήσεως τῆς δικαίας ὀργῆς τοῦ Θεοῦ ἐκ μέρους τοῦ ἀσεβοῦς¹²⁵. Καὶ κατὰ τὸν Σοφονίαν συνέπεια τῆς ἁμαρτίας εἶναι ἡ θεία τιμωρία¹²⁶. Τέλος κατὰ τρόπον ἔντονον ὁμιλεῖ καὶ ὁ Ναοὺμ διὰ τὸ θλιβερὸν τῆς ἁμαρτίας ἀποτέλεσμα, τὸ ὅποῖον θὰ εἶναι ἐξ ἅπαντος ἡ τιμωρία τοῦ ἁμαρτάνοντος ἀνθρώπου. Τοῦτον παρουσιάζει ὁ προφήτης ὡς ἐχθρὸν τοῦ Θεοῦ, λόγῳ τῆς ἀπαρადέκτου στάσεώς του ἔναντι Αὐτοῦ¹²⁷.

* * *

Ἐξ ὧσων ἤδη ἐλέχθησαν γίνεται φανερόν, ὅτι ἡ ἁμαρτία διαπιστοῦται ὑπὸ τῶν προφητῶν εἰς πλείστας ἐκφάνσεις τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, διαποτίζουσα τοῦτον εἰς μέγαν βαθμόν. Ὁ ἀνθρώπος τελεῖ ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν αὐτῆς ἐπίδρασιν, μὴ δυνάμενος νὰ ἀντιστῆ εὐχερῶς κατ' αὐτῆς. Πολλάκις ἡ ἁμαρτία ἀποκτᾷ τοιαύτην καὶ τοσαύτην δύναμιν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ὥστε ἐξελίσσεται

121. «Ὁργὴν Κυρίου ὑποίσω, ὅτι ἤμαρτον αὐτῷ, ἕως τοῦ δικαιῶσαι αὐτὸν τὴν δίκην μου· καὶ ποιήσει τὸ κρίμα μου καὶ ἐξάξει με εἰς τὸ φῶς» (Μιχ. 7,9).

122. «Ὅν τρόπον διανοήθη τὸ κακῶσαι ὑμᾶς ἐν τῷ παροργίσει με τοὺς πατέρας ὑμῶν, λέγει Κύριος Παντοκράτωρ, καὶ οὐ μετενόησα, οὕτως παρατέταγμαί καὶ διανενοήμαί ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις» (Ζαχ. 8,14-15. Πρβλ. καὶ 5,1-4).

123. «Καὶ ἠπειθήσαν τοῦ προσέχειν καὶ ἔδωκαν νῶτον παραφρονοῦντα καὶ τὰ ὄντα αὐτῶν ἐβάρυναν τοῦ μὴ εἰσακοῦειν... Καὶ ἐκβαλῶ αὐτοὺς εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἃ οὐκ ἔγνωσαν, καὶ ἡ γῆ ἀφανισθῆσεται κατόπισθεν αὐτῶν ἐκ διοδεύοντος καὶ ἐξ ἀναστρέφοντος· καὶ ἔταξεν γῆν ἐλκεκτὴν εἰς ἀφανισμόν» (Ζαχ. 7,11-14).

124. «Ἐάν μὴ ἀκούσητε, καὶ ἐάν μὴ θῆσθε εἰς τὴν καρδίαν ὑμῶν τοῦ δοῦναι δόξαν τῷ ὀνόματί μου, λέγει Κύριος Παντοκράτωρ, καὶ ἐξαποστελῶ ἐφ' ὑμᾶς τὴν κατάραν καὶ ἐπικαταράσομαι τὴν εὐλογίαν ὑμῶν καὶ καταράσομαι αὐτὴν» (Μαλ. 2,2. Πρβλ. καὶ 3,5. 4,1 [μασ. 3,19]).

125. «Οἱ παροξύνοντες τὸν Θεὸν ἐν τοῖς λόγοις ὑμῶν καὶ εἶπατε· ἐν τίνι παρωξύνωμεν αὐτόν; ἐν τῷ λέγειν ὑμᾶς· πᾶς ποιῶν πονηρόν, καλὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐν αὐτοῖς αὐτὸς εὐδόκησεν» (Μαλ. 2,17. Πρβλ. καὶ 3,13-15).

126. «Ἐκλιπέτω ἀνθρώπος καὶ κτήνη, ἐκλιπέτω τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ οἱ ἰχθύες τῆς θαλάσσης, καὶ ἀσθενήσουσιν οἱ ἀσεβεῖς καὶ ἐξαρῶ τοὺς ἀνόμους ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, λέγει Κύριος» (Σοφον. 1,3).

127. «Θεὸς ζηλωτῆς καὶ ἐκδικῶν Κύριος, ἐκδικῶν Κύριος μετὰ θυμοῦ, ἐκδικῶν Κύριος τοὺς ὑπεναντίους αὐτοῦ, καὶ ἐξαιρῶν αὐτὸς τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ» (Ναοὺμ 1,2).

εἰς δευτέραν αὐτοῦ φύσιν. Τότε, ἐθιζόμενος οὗτος εἰς τὸν τοιοῦτον τρόπον ζωῆς, καθίσταται δοῦλος τῆς ἁμαρτίας, οὐδόλως ἀντιδρῶν κατ' αὐτῆς ἢ ἐπαισχυνόμενος δι' αὐτήν, οὐδὲ κἂν συναισθανόμενος ἐνοχὴν τινα διὰ τὴν εἰς αὐτὴν δουλείαν του. Καὶ τοῦτο διότι ἔχει ὑποστῆ πλεον πώρωσιν καὶ διατελεῖ ἐν μεγάλῃ ἠθικῇ καὶ ψυχικῇ ἀθλιότητι ἀλλὰ καὶ ἐν πνευματικῇ καταπτώσει. Εἶναι ἄξιον προσοχῆς ἐν προκειμένῳ, ὅτι ἐνίοτε ἡ ἁμαρτία διαπράττεται καὶ κατὰ θεῖαν παραχώρησιν ὑπὸ ἐπιρρεπῶν εἰς αὐτὴν ἀνθρώπων, γεγονός διὰ τὸ ὁποῖον ἐκφράζονται παράπονα ὑπὸ τινων προφητῶν κατὰ τοῦ παραχωροῦντος τοῦτο Θεοῦ. Ἐξ αὐτῶν συνάγεται, ὅτι ἡ ἀντιμετώπισις τῆς ἁμαρτίας ἀποτελεῖ δυσχερέστατον πρόβλημα. Δημιουργεῖται δ' οὕτω μία μειωτικὴ διὰ τὸν ἄνθρωπον κατάστασις, ἐπαισχυντος καὶ αὐτόχρημα τραγικῆ δι' αὐτόν, ἐφ' ὅσον οὗτος εἴτε δυσχεραίνεται νὰ ἀντιδράσῃ κατὰ τῆς ἐν αὐτῷ οἰκούσης ἁμαρτίας εἴτε δὲν ἐπιθυμεῖ κἂν τοῦτο. Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς τοιαύτης θλιβερᾶς καταστάσεως, οἱ προφῆται διεξάγουσιν ἀμείλικτον κατὰ τῆς ἁμαρτίας πόλεμον. Διὰ τῶν συνεχῶν προσπαθειῶν τὰς ὁποίας οὗτοι καταβάλλουσιν δι' ὅλων τῶν μέσων καὶ πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν, ἀγωνίζονται μετὰ πάθους ἐντόνου ὑπὲρ τῆς ἀγιότητος τοῦ Θεοῦ, προεξαγγέλλοντες δυσάρεστα διὰ τοὺς μὴ εὐλαβουμένους ταύτην.